

Prava intelektualnog vlasništva i uspješnost poduzeća u EU-u

Izvješće o analizi na razini poduzeća, veljača 2021.

Sažetak

Sažetak

Jedan je od zadataka Europske promatračnice za povrede prava intelektualnog vlasništva, koja je dio Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO), pružanje dokazivih podataka o učinku, ulozi i javnoj percepciji intelektualnog vlasništva u gospodarstvu Europske unije (EU). Radi postizanja tog cilja Promatračnica provodi program socioekonomskih studija.

Isto tako, u Strateškom planu Europskog patentnog ureda za 2023. prioritet se daje provedbi ekonomskih studija kako bi se odgovorilo na sve veće zahtjeve dionika za podizanje svijesti o učinku europskog patentnog sustava i njegovu razvoju.

Ta su dva ureda 2013. objavila zajedničku studiju u okviru koje je dana procjena ukupnog doprinosa industrija koje se intenzivno koriste različitim vrstama prava intelektualnog vlasništva gospodarstvima EU-a u cjelini i pojedinačnim državama članicama EU-a. Studija je ažurirana 2016. i 2019. Jedan je od glavnih zaključaka studije iz 2019. bio taj da su industrije koje se iznadprosječno koriste pravima intelektualnog vlasništva pridonijele zaposlenosti u EU-u s udjelom od 29 % i BDP-u EU-a s udjelom od 45 %, pri čemu su ti udjeli porasli u odnosu na prethodnu studiju iz 2016.

Ovo izvješće naknadna je studija kojom se dublje ispituje uloga prava intelektualnog vlasništva i analizira velik reprezentativan uzorak od više od 127 000 europskih poduzeća kako bi se usporedila gospodarska uspješnost poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva i poduzeća koja to nisu. EUIPO (tada poznat pod nazivom OHIM) 2015. objavio je sličnu studiju koja je pokazala da poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva imaju veći prihod po zaposleniku i isplaćuju veće plaće od poduzeća koja nisu nositelji takvih prava. Ova zajednička studija Europskog patentnog ureda i EUIPO-a ažurirana je verzija studije EUIPO-a iz 2015., s poboljšanim podacima i metodologijom. Za razliku od prethodne studije, koja se temeljila na podacima iz 12 država članica, ova nova studija sadržava podatke dobivene od poduzeća iz svih 27 država članica i Ujedinjene Kraljevine¹.

Prava intelektualnog vlasništva obuhvaćena ovom studijom čine **patenti, žigovi i dizajni** (te bilo koja kombinacija tih triju prava). Autorska prava, oplemenjivačka prava na biljnu sortu i oznake zemljopisnog podrijetla, koji su bili uključeni u studije na razini industrije, zbog svoje prirode nisu obuhvaćeni ovom studijom². S druge strane, ova studija uključuje i europska i nacionalna prava intelektualnog vlasništva, što je važno poboljšanje u pogledu podataka, i daje sveobuhvatan uvid u portfelj prava intelektualnog vlasništva svakog poduzeća na europskoj i nacionalnoj razini.

Podatci o portfelju prava intelektualnog vlasništva svakog poduzeća objedinjeni su s informacijama iz komercijalne baze podataka ORBIS. U toj se bazi podataka pružaju financijske i druge informacije o milijunima europskih poduzeća prikupljene iz podataka i računovodstvenih izvješća koje su poduzeća unijela u trgovačke registre država članica EU-a. U okviru studije analizirane su financijske i druge informacije o poduzećima koja su registrirana kao službeni nositelji patenta, žigova i/ili dizajna. Neka poduzeća koja pripadaju većoj grupi možda nisu službeni nositelji prava intelektualnog vlasništva

---

¹ Ujedinjena Kraljevina napustila je EU 31. siječnja 2020. Međutim, ovom je studijom obuhvaćeno razdoblje 2007. – 2019., u kojem je Ujedinjena Kraljevina bila jedna od država članica, zbog čega su uvršteni podatci dobiveni od poduzeća iz te zemlje.

² Autorska prava nisu nužno registrirana, a oznake zemljopisnog podrijetla ne registriraju pojedinačna poduzeća, zbog čega na razini poduzeća nema podataka o vlasništvu nad tim pravima intelektualnog vlasništva. Oplemenjivačka prava na biljnu sortu tema su zasebnog istraživačkog projekta EUIPO-a.

(formalno vlasništvo možda je u rukama njihova matičnog društva), ali moguće je da se ipak koriste pravima intelektualnog vlasništva u okviru svoje poslovne djelatnosti.

Postoje različiti načini mjerenja gospodarske uspješnosti poduzeća. Zbog ograničenja u pogledu podataka i potrebe za usporedbom jednakog s jednakim (čime se eliminira učinak veličine poduzeća na statističke rezultate), „**prihod po zaposleniku**” odabran je kao **glavni pokazatelj uspješnosti poduzeća**.

Skup podataka izrađen je tako da uzorak bude reprezentativan za opću populaciju poduzeća u EU-u. Time se omogućuje usporedba uspješnosti poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva i poduzeća koja to nisu, pri čemu se kontroliraju relevantni čimbenici kao što su zemlja, sektor ili veličina poduzeća. Prema našim saznanjima, obuhvat skupa podataka značajno je veći od obuhvata bilo kojeg drugog trenutno dostupnog izvora podataka te vrste i osigurava dovoljno velik uzorak za donošenje pouzdanih i reprezentativnih zaključaka.

Studija ne sadržava preporuke za donošenje politike jer to nije u njezinu djelokrugu. Umjesto toga sadržava dokaze koje oblikovatelji politika mogu upotrebljavati u svojem radu i služi kao osnova za podizanje svijesti o intelektualnom vlasništvu među građanima Europe općenito, a posebno u malim i srednjim poduzećima.

Metodologija

Podatci su analizirani primjenom dviju vrsta metodologija.

Kao prvo, prikupljeni su **opisni statistički podatci** kako bi se prikazale razlike u pogledu gospodarskih značajki između nositelja prava intelektualnog vlasništva i onih koji nisu nositelji tih prava. Ispitana je statistička značajnost razlika. Rezultati te analize prikazani su u poglavlju 4.

U poglavlju 5. prikazani su rezultati **ekonometrijske analize** podataka. Njome se omogućuje detaljno ispitivanje veze između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva u poduzećima i gospodarske uspješnosti tih poduzeća. Iako se uzročnost ne može dokazati u strogom smislu te riječi, s obzirom na dostupne podatke ekonometrijskom se analizom istraživačima omogućuje da kontroliraju nekoliko dodatnih čimbenika koji utječu na gospodarsku uspješnost i da „izoliraju” vezu između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i uspješnosti poduzeća. Rezultati analize jasno upućuju na postojanje sustavne pozitivne veze između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i gospodarske uspješnosti na razini poduzeća.

Ključni zaključci

U tablici E1 sažeto su prikazane glavne financijske varijable i varijable u pogledu poduzeća za posljednje dostupne godine u uzorku.

Tablica E1: Prosječne vrijednosti odabranih varijabli prema vlasništvu nad pravima intelektualnog vlasništva, 2015. – 2018.

		Broj zaposlenika	Prihod po zaposleniku (tisuća EUR godišnje)	Plaće po zaposleniku (tisuća EUR godišnje)
Poduzeća koja nisu nositelji prava intelektualnog vlasništva		5,1	148,6	29,8
Poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva	Sva prava intelektualnog vlasništva	13,5	178,6	35,6
	razlika (%) u odnosu na poduzeća koja nisu nositelji	163,8 %	20,2 %	19,3 %
	Nositelji patenta	28,7	202,4	45,5
	razlika (%) u odnosu na poduzeća koja nisu nositelji	460,1 %	36,3 %	52,6 %
	Nositelji žigova	13,5	179,6	35,0
	razlika (%) u odnosu na poduzeća koja nisu nositelji	164,3 %	20,9 %	17,4 %
	Nositelji dizajna	29,1	196,3	38,7
	razlika (%) u odnosu na poduzeća koja nisu nositelji	467,9 %	32,2 %	29,7 %

Napomena: Podatci se temelje na raspoloživim opažanjima u 127 199 poduzeća. Sve su razlike statistički značajne na razini od 1 %. Skupina „Nositelji svih prava intelektualnog vlasništva” definirana je kao skupina poduzeća koja su nositelji barem jednog patenta, žiga ili dizajna ili njihove kombinacije. Skupine „Nositelji patenta”, „Nositelji žigova” i „Nositelji dizajna” definirane su kao skupine poduzeća koja su nositelji barem jednog od spomenutih prava intelektualnog vlasništva. Budući da su brojna poduzeća nositelji kombinacije tih triju prava, nositelji se različitih prava intelektualnog vlasništva preklapaju.

Tablica E1 pokazuje da su poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva često veća od poduzeća koja nisu nositelji tih prava, mjereno prema broju zaposlenika (u prosjeku 13,5 u odnosu na 5,1 zaposlenika). Zbog toga se pokazatelji gospodarske uspješnosti kao što su prihod, dobit i plaće iskazuju po zaposleniku.

Vidljivo je da poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva u prosjeku imaju 20 % veće prihode po zaposleniku od poduzeća koja nisu nositelji tih prava. Kad je riječ o pojedinačnim pravima intelektualnog vlasništva, prosječna premija za uspješnost u poduzećima koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva iznosi 36 % za patente, 21 % za žigove i 32 % za dizajne.

Tablica E1 upućuje i na to da poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva u prosjeku isplaćuju 19 % veće plaće od poduzeća koja nisu nositelji tih prava. Pritom je taj učinak najviše vidljiv u pogledu vlasništva nad patentima (53 %), nakon čega slijedi vlasništvo nad dizajnima (30 %) i žigovima (17 %). Kad je riječ o prihodu po zaposleniku i isplaćenim plaćama, patenti su u odnosu na žigove i dizajne vrsta prava intelektualnog vlasništva kojim se za poduzeća i njihove zaposlenike u prosjeku ostvaruju najveće nagrade. To je u skladu i s rezultatima studije na razini industrije o

doprinosu intelektualnog vlasništva (Europski patentni ured i EUIPO, 2019.) u kojoj je analiziran doprinos industrija koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva na gospodarstvo EU-a s obzirom na bruto domaći proizvod, zaposlenost, plaće i međunarodnu trgovinu. Ta je studija pokazala da industrije koje se intenzivno koriste patentima imaju i najveću premiju na plaću.

Tablica E2 pokazuje da je sektor koji se najintenzivnije koristi pravima intelektualnog vlasništva sektor informacija i komunikacija, pri čemu 18 % poduzeća u tom sektoru čine nositelji prava intelektualnog vlasništva, nakon kojeg slijede prerađivačka industrija, u kojoj 14 % poduzeća čine nositelje prava intelektualnog vlasništva, te ostale uslužne djelatnosti (14 %). Poduzeća koja pružaju stručne usluge („stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti”) isto se tako u relativno velikoj mjeri koriste pravima intelektualnog vlasništva (13 % tih poduzeća nositelji su prava intelektualnog vlasništva).

Budući da mala i srednja poduzeća čine veliku većinu poduzeća iz uzorka (kao što je slučaj u populaciji europskih poduzeća), ukupna raspodjela nositelja prava intelektualnog vlasništva među zemljama slična je rezultatima za mala i srednja poduzeća. Nositelji prava intelektualnog vlasništva najčešće su poduzeća s Malte, Portugala, Cipra, Njemačke, Austrije, Španjolske, Francuske, Poljske i Ujedinjene Kraljevine. U tim zemljama više od 10 % svih malih i srednjih poduzeća nositelji su barem jednog od triju prava intelektualnog vlasništva.

Tablica E2: Deset glavnih kategorija prema klasifikaciji NACE³ kad je riječ o vlasništvu nad pravima intelektualnog vlasništva

Područje klasifikacije NACE	Vlasništvo nad pravima intelektualnog vlasništva (%)
J: Informacije i komunikacije	17,67
C: Prerađivačka industrija	14,42
S: Ostale uslužne djelatnosti	14,4
M: Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	12,97
N: Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	10,66
E: Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	9,6
G: Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikla	8,95

³ Uvedena 1970., klasifikacija NACE („Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne”) klasifikacija je ekonomskih djelatnosti kojom se koristi Europska komisija. Njezina pravna osnova trenutačno je Uredba (EZ) br. 1893/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. prosinca 2006. o utvrđivanju statističke klasifikacije ekonomskih djelatnosti NACE Revision 2.

D: Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	5,9
L: Poslovanje nekretninama	5,75
I: Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	5,51

Napomena: Tablica prikazuje udio nositelja prava intelektualnog vlasništva u ukupnoj populaciji poduzeća iz svakog od područja klasifikacije NACE. Prikazana su samo područja klasifikacije NACE na koja se u uzorku odnosi 100 ili više poduzeća.

Na temelju ekonometrijske analize iz poglavlja 5. moguće je izolirati učinak vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva od drugih čimbenika, kao što su veličina poduzeća ili zemlje i sektori u kojima to poduzeće posluje. Rezultatima, koji su sažeti u tablici E3 u nastavku, potvrđuje se pozitivna veza između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i gospodarske uspješnosti, pri čemu poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva ostvaruju 55 % veći prihod po zaposleniku od poduzeća koja nisu nositelji tih prava. To se može smatrati jednim od glavnih rezultata ove studije.

Osim toga, analiza pokazuje da je ta veza posebno naglašena kad je riječ o malim i srednjim poduzećima⁴. Mala i srednja poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva imaju 68 % veći prihod po zaposleniku od malih i srednjih poduzeća koja nisu nositelji nikakvih prava intelektualnog vlasništva. Stoga, iako većina malih i srednjih poduzeća u Europi nisu nositelji prava intelektualnog vlasništva, ona koja to jesu imaju značajno veći prihod po zaposleniku. Kad je riječ o velikim poduzećima, nositelji prava intelektualnog vlasništva imaju 18 % veći prihod po zaposleniku u odnosu na poduzeća koja nisu nositelji tih prava. Pritom analiza pokazuje da su gotovo šest od deset velikih poduzeća u Europi nositelji prava intelektualnog vlasništva, iako je povezanost s većim prihodima po zaposleniku manje izražena nego kad je riječ o malim i srednjim poduzećima.

Tablica E3: Najvažniji rezultati ekonometrijske analize

	Razlika u prihodu po zaposleniku između nositelja prava intelektualnog vlasništva i onih koji nisu nositelji tih prava
Velika poduzeća	+18 %
Mala i srednja poduzeća	+68 %
Ukupno	+55 %

Napomena: Temeljeno na opažanjima u ukupno 120 983 poduzeća. Razlike su statistički značajne na razini pouzdanosti od 99 %.

Ekonometrijska analiza iz poglavlja 5. nadalje pokazuje da povećanje uspješnosti poduzeća ovisi o vrsti i kombinaciji prava intelektualnog vlasništva. Najizraženija povećanja prihoda po zaposleniku povezana su s nositeljima žigova i dizajna te nositeljima patenta, žigova i dizajna, pri čemu premije za uspješnost iznose 63 % odnosno 60 %. Nositelji isključivo patenta imaju 43 % veći prihod po zaposleniku, nositelji isključivo žigova 56 %, nositelji isključivo dizajna 31 %, nositelji patenta i žigova 58 %, a nositelji patenta i dizajna 39 %.

⁴ Mala i srednja poduzeća definirana su u članku 2. Priloga Preporuci Komisije od 6. svibnja 2003. o definiciji mikro, malih i srednjih poduzeća (2003/361/EZ) kao poduzeća s manje od 250 zaposlenika i prometom koji ne prelazi 50 milijuna EUR i/ili ukupnom godišnjom bilancom koja ne prelazi 43 milijuna EUR.

Rasprava i zaključci

Analiza prikazana u ovoj studiji potvrđuje postojanje snažne pozitivne veze između vlasništva nad različitim vrstama prava intelektualnog vlasništva i uspješnosti poduzeća, mjereno prema prihodu po zaposleniku i prosječnoj isplaćenju plaći. Taj je zaključak u skladu s prethodnom studijom iz 2015. te studijama na razini industrije o doprinosu intelektualnog vlasništva i studijom o brzorastućim poduzećima iz 2019., u kojima je utvrđena pozitivna veza između aktivnosti poduzeća u području prava intelektualnog vlasništva i vjerojatnosti ostvarivanja brzog rasta u godinama koje slijede (Europski patentni ured i EUIPO, 2019.).

Međutim, kao i svaku drugu statističku analizu, te rezultate treba oprezno tumačiti. Oni se ne smatraju uvjerljivim dokazom o tome da bi poticanje poduzeća na veće korištenje pravima intelektualnog vlasništva dovelo do povećanja njegove uspješnosti. Studija je pokazala pozitivnu vezu između poduzeća koja su nositelji prava intelektualnog vlasništva i njihove uspješnosti (mjereno prema prihodu po zaposleniku). Naime, moguće je da postoji više mehanizama za ostvarenje veza između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i uspješnosti poduzeća. Međutim, na temelju dostupnih podataka, te mehanizme nije moguće izdvojiti u okviru analize.

Pozitivna veza između vlasništva nad pravima intelektualnog vlasništva i gospodarske uspješnosti posebno je izražena kad je riječ o malim i srednjim poduzećima. Istodobno je manje od 9 % malih i srednjih poduzeća iz uzorka nositelj jednog od triju prava intelektualnog vlasništva na koja se studija odnosi. Razlozi manjeg korištenja tim pravima istraženi su u anketi EUIPO-a provedenoj među malim i srednjim poduzećima u Europi (EUIPO, 2019.). Ova je studija (kao i njezina prethodna inačica iz 2016.) pokazala da prepreke s kojima se suočavaju mala i srednja poduzeća uključuju nedovoljno poznavanje prava intelektualnog vlasništva, percepciju da su postupci registracije složeni i skupi te velik trošak ostvarivanja tih prava, što je posebno opterećenje za mala i srednja poduzeća (EUIPO, 2017.). S obzirom na navedeno i na važnost malih i srednjih poduzeća za europsko gospodarstvo, Europski patentni ured i EUIPO, kao uredi za intelektualno vlasništvo, poduzimaju mjere za rješavanje tih problema kako bi malim i srednjim poduzećima u Europi omogućili da u najvećoj mogućoj mjeri iskoriste svoje inovacije i intelektualno vlasništvo u kontekstu strateškog plana Europskog patentnog ureda za 2023., strateškog plana EUIPO-a za 2025., u okviru programa za mala i srednja poduzeća, te strategije Europske komisije za mala i srednja poduzeća sastavljene početkom 2020. (Europska komisija, 2020.).